

In een toskaansche legende komt de hamer voor als werktuig van den dood. Een oude heks had Floria, de vrouw van een boer, gedood en uit den weg geruimd, en had zelf haar gedaante aangenomen en zich in haar plaats gesteld. Des nachts verschijnt de echte Floria in den droom aan haar man en doet hem alles weten wat is voorgevallen. Dan brengt de boer de heks om met een hamer.

Het kan welhaast niet anders of er moet zoowel in deze legende als in het pauselijk doodsceremonieel een herinnering aan de oude etrurische doodsdemonen zijn overgebleven. In de schilderijen met voorstellingen uit de onderwereld verschijnen voortdurend deze angstaanjagende gestalten met een groote hamer over den schouder, een enkele maal zelfs, op het relief van een aschurn (afb. 7), met bovendien nog een klein hamertje waarmee

AFB. 7. RELIEF VAN EEN ASCHURN UIT DE TOMBA INGHIRAMI
TE VOLTERRA (FLORENCE. ARCHEAL. MUSEUM)

de doode aan het hoofd wordt getikt. Ook op de schilderijen van de omstreeks 300 v. Chr. te dateeren Tomba François verschijnt bij de offering van de Trojaansche gevangenen een Charu met hamer (afb. 5).

Hoe menigvuldig zijn de draden die het weefsel der geschiedenis samenhouden, hoe verweven is toch ook al het schijnbaar veraf liggende. Is er grooter tegenstelling denkbaar als tusschen den Doryphoros van Polycletus, het schoone lichaam zonder meer in volmaakte beheersching uitgevoerd, en den Petrus van Moissac één en al ootmoed en askese in transcendentie van vormen? Of om de polariteit geografisch en historisch nader in te perken, tusschen den prachtigen grooten terracottakop van den superben Romein die nu in Boston bewaard wordt en een kop als die van den heiligen Ambrosius, den IVen eeuwschen bisschop van Milaan, in de kapel van St. Victor te Milaan? Toch zijn reeds in denzelfden tijd dat in Griekenland de Doryphoros geschapen wordt in Etrurië de krachten werkzaam die later, gebonden aan het Christendom, in Toscane weer zullen verschijnen. Het is als bestond er